

Tổng quan phát triển nông nghiệp gắn với du lịch tỉnh Hà Giang

*Nhóm nghiên cứu về Thể chế, chính sách kinh doanh nông nghiệp và thực phẩm
Khoa Kế toán và Quản trị kinh doanh, Học viện Nông nghiệp Việt Nam*

Tóm tắt

Phát triển nông nghiệp gắn với du lịch đã thành công một số tỉnh phía Bắc như Lào Cai, Sơn La, Yên Bái... Hà Giang là tỉnh biên giới cực Bắc của Tổ quốc, có nhiều tiềm năng cho phát triển nông nghiệp gắn với du lịch sinh thái, cộng đồng. Các mô hình nông nghiệp, trải nghiệm nông nghiệp phục vụ khách tham quan; sản phẩm dược liệu phục vụ nhu cầu phục hồi sức khỏe của du khách; sản phẩm nông nghiệp bản địa phục vụ nhu cầu tiêu dùng của du khách và làm quà tặng đang được chú trọng phát triển. Tuy nhiên, các tiềm năng còn chưa được khai thác hết, quy hoạch du lịch và kết cấu hạ tầng trong phát triển du lịch của tỉnh Hà Giang còn chưa đồng bộ, sản phẩm còn đơn điệu. Để phát triển, trong những năm tới Tỉnh cần thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp về tổ chức và soát quy hoạch, đẩy mạnh liên kết vùng, thu hút đầu tư tư nhân, phát triển nhân lực cho du lịch nông nghiệp.

1. Mở đầu

Hà Giang là tỉnh biên giới cực Bắc của tổ quốc, cách Hà Nội hơn 300km và là nơi cư trú của 22 dân tộc trong đại gia đình các dân tộc Việt Nam. Mặc dù địa hình hiểm trở nhưng lại rất kỳ vĩ, có núi cao, cao nguyên, thung lũng và nhiều sông suối với khí hậu ôn đới, quanh năm mát mẻ. Hà Giang ẩn chứa những vẻ đẹp lôi cuốn du khách đến khám phá như Cao nguyên đá Đồng Văn, Cột cờ Lũng Cú, Đèo Mã Pí Lèng, Cổng trời Quản Bạ, hệ thống ruộng bậc thang, những cánh đồng hoa tam giác mạch,... cùng với văn hóa đặc sắc nơi đây như chợ tình Khâu Vai thơ mộng chợ phiên Mèo Vạc, làng dân tộc H'mong, Lô Lô, Dao... Đây cũng là tiềm năng để đưa du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn của tỉnh. Những năm qua, cấp ủy, chính quyền tỉnh ban hành nhiều chủ trương, chính sách để thúc đẩy du lịch phát triển nhằm khai thác các tiềm năng, lợi thế để thu hút du khách trong và ngoài nước đến với Hà Giang. Kết quả là du khách đến Hà Giang không ngừng tăng, tăng trưởng khách du lịch bình quân trên 15%/năm. Năm 2020, mặc dù bị ảnh hưởng bởi dịch bệnh Covid-19, nhưng sau khi dịch bệnh được kiểm soát, du lịch Hà Giang nhanh chóng phục hồi trở lại, đón 1,5 triệu lượt khách, tăng 7% so với cùng kỳ năm 2019. Đầu năm 2021, Hà Giang nằm trong top 10 điểm đến hấp dẫn ở Việt Nam do hãng truyền thông quốc tế CNN bình chọn. Trong 6 tháng đầu năm 2022, du lịch Hà Giang chứng kiến sự phục hồi mạnh mẽ với trên 1,1 triệu lượt du khách đến thăm quan, trải nghiệm; tăng 72,06% so với cùng kỳ năm 2021, đạt 73,7% kế hoạch năm 2022; trong đó khách quốc tế đạt 7.567 lượt người, khách nội địa đạt gần 1,1 triệu lượt người, doanh thu từ du lịch đạt 2.211,3 tỷ đồng (Biện Luận, 2022).

Bên cạnh tiềm năng to lớn về du lịch, Hà Giang cũng có thế mạnh về phát triển nông nghiệp gắn với du lịch. Điều hấp dẫn du khách khi đến thăm Hà Giang còn là ở các đặc sản, những sản vật, hoa trái nơi đây. Thắng cố, bò khô, cháo ấu tẩu, lợn khuây... là những món ăn đặc sản nổi tiếng ở Hà Giang. Ngoài ra Hà Giang còn nổi tiếng với các loại hoa quả như cam sành (Bắc Quang); mận hậu (Xín Mần); đào, lê (Đồng Văn), chè San tuyết (Hoàng Su Phì)... Nhiều loại dược liệu quý hiếm mà chỉ Hà Giang mới có như: đỗ trọng, xuyên khung, hoàng tinh, tam thất... Tuy nhiên, còn nhiều tiềm năng, lợi thế về phát triển kinh tế nông nghiệp gắn với du lịch mà tỉnh Hà Giang chưa khai thác hay mới khai thác hạn chế. Vì vậy, bài tham luận này tập trung phân tích thực trạng để đưa ra giải pháp phát triển nông nghiệp gắn với du lịch, góp phần phát triển nông nghiệp bền vững và gia tăng giá trị cho ngành nông nghiệp tỉnh nhà trong những năm tới.

2. Tổng quan kinh nghiệm phát triển nông nghiệp gắn với du lịch

Phát triển nông nghiệp gắn với du lịch là loại hình phát triển tạo ra thu nhập từ việc cung cấp sản phẩm, dịch vụ phục vụ du khách chủ yếu dựa trên nền tảng của hoạt động sản xuất nông nghiệp. Để phát triển loại hình này cần có 4 thành tố, đó là: (i) kết hợp giữa nông nghiệp và du lịch; (ii) thu hút du khách đến tham quan các hoạt động liên quan đến nông nghiệp; (iii) tăng thu nhập cho nông dân; và (iv) tạo cho du khách cơ hội giải trí, hoạt động rèn luyện thể lực và tinh thần, gần gũi với thiên nhiên và trải nghiệm cuộc sống nhà nông, cùng người nông dân thu hoạch, nuôi trồng, chăm sóc cây trồng trên đồng ruộng. Việc phát triển loại hình này có tác dụng giúp đa dạng hóa các sản phẩm, dịch vụ du lịch hỗn hợp cho du khách, gia tăng luồng du khách đến các vùng nông thôn; kéo dài mùa vụ du lịch trong những thời gian thấp điểm. Tham gia hình thức du lịch này, du khách được trải nghiệm hoạt động sản xuất nông nghiệp, thưởng thức các sản phẩm nông nghiệp sạch-tươi ngon, thưởng ngoạn vẻ đẹp cảnh quan nhân văn do hoạt động sản xuất nông nghiệp tạo ra. Các chủ thể tham gia tổ chức hoạt động nông nghiệp gắn với du lịch có thể là chủ hộ (homestay), nhà vườn, chủ trang trại (farmstay), HTX nông nghiệp, doanh nghiệp nông nghiệp và người dân bản địa; thông qua du lịch nông nghiệp cũng là dịp quảng bá sản phẩm nông nghiệp của địa phương và một phần thu nhập từ nông nghiệp của họ cũng tăng lên. Tiềm năng phát triển các mô hình nông nghiệp gắn với du lịch làng quê, nông thôn đậm đà bản sắc văn hóa với các sản phẩm, dịch vụ nông nghiệp sinh thái miệt vườn như cây trái, hoa, cây cảnh nhà vườn, trang trại; các sản phẩm nông nghiệp công nghệ cao; sản phẩm quà lưu niệm v.v... Khách du lịch tham gia trải nghiệm không gian văn hoá làng quê, nông thôn tại tỉnh, trải nghiệm không gian sinh hoạt hàng ngày theo hướng tiêu dùng xanh các sản phẩm nông nghiệp ẩm thực đặc sản tại địa phương.

Phát triển du lịch sinh thái gắn với nông nghiệp, nông thôn là một trong những nhiệm vụ trọng tâm trong chiến lược phát triển du lịch Việt Nam nhằm khai thác tiềm năng, lợi thế của các địa phương, đa dạng hóa các loại hình và sản phẩm du lịch nhằm tăng cường thu hút khách tham quan, đồng thời cũng đem lại cơ hội cho hộ nông dân và cộng đồng nông thôn tạo ra giá trị gia tăng cho hoạt động kinh tế nông nghiệp gắn với du lịch. Đây đang là xu hướng phát triển ở nhiều địa phương trên cả nước. Có thể kể đến các sản phẩm du lịch điển hình như đồi chè, trang trại bò sữa ở nông trường Mộc Châu (Sơn La); một ngày làm nông dân ở Yên Đức (Quảng Ninh); thưởng ngoạn ruộng bậc thang mùa lúa chín ở Mù Cang Chải (Yên Bái), Sa Pa (Lào Cai); hái vải ở Lục Ngạn (Bắc Giang), hái na ở Chi Lăng (Lạng Sơn); trồng rau ở làng Trà Quế (Quảng Nam); canh nông ở Đà Lạt (Lâm Đồng); tham quan, khám phá đời sống người dân ở các trang trại sản xuất thanh long tại Bình Thuận. Ở Ninh Thuận có chương trình tham quan, nghỉ dưỡng tại các vườn nho, vườn táo, trang trại nuôi dê, nuôi cừu... Theo báo cáo từ một số địa phương nói trên và doanh nghiệp lữ hành, lượng khách tham gia vào hoạt động nông nghiệp ngày một tăng. Thu nhập tăng thêm từ hoạt động nông nghiệp gắn với du lịch có ý nghĩa quan trọng đối với người nông dân và cộng đồng nông thôn và đóng góp cho kinh tế địa phương. Mặc dù Việt Nam rất có tiềm năng phát triển du lịch nông nghiệp nhưng trên thực tế những khu vực có đủ khả năng khai thác chuyên nghiệp không nhiều, nhưng hầu hết các hoạt động du lịch nông nghiệp vẫn mang tính tự phát, nhỏ lẻ, manh mún, trùng lặp. Sản phẩm du lịch nông nghiệp chưa thực sự hấp dẫn du khách và chưa được chú trọng về thương hiệu (Đoàn Mạnh Cường, 2020).

Ngày nay, nông nghiệp xanh, nông sản sạch, an toàn và hiệu quả kinh tế đang được người tiêu dùng ưu tiên hàng đầu. Trong đó, sản xuất nông nghiệp sạch kết hợp với du lịch đang là hướng đi bền vững được nhiều doanh nghiệp, HTX và nông dân áp dụng nhằm gia tăng lợi ích kinh tế. Trong chiến lược phát triển du lịch Việt Nam, định hướng phát triển nông nghiệp, nông thôn gắn với du lịch sinh thái là một trong 5 dòng sản phẩm chủ đạo (Luu Hương, 2018). Để nâng cao thu nhập cho người dân nông thôn trong bối cảnh diện tích đất nông nghiệp bị thu hẹp, việc đa dạng hóa ngành nghề sản xuất, kinh doanh, dịch vụ, trong đó phát triển du lịch là hướng đi mới; phát triển du lịch nông thôn gắn với xây dựng nông thôn

mới, chuyển từ sản xuất nông nghiệp sang kinh tế nông nghiệp theo hướng tích hợp đa ngành. Theo đó, du lịch sinh thái nông nghiệp góp phần thúc đẩy tăng trưởng du khách với nhiều sản phẩm mang đặc trưng văn hóa nông nghiệp của các vùng, miền trải dài từ Bắc đến Nam.

Theo Bộ NN&PTNT, hiện nay cả nước có hơn 1.300 khu, điểm du lịch thuộc các địa phương quản lý. Trong đó, khoảng 70% là điểm du lịch thuộc khu vực nông thôn, chủ yếu là du lịch nông nghiệp, du lịch cộng đồng và du lịch sinh thái. Thống kê sơ bộ của Bộ NN&PTNT từ 37 tỉnh, thành phố có 73 tuyến du lịch có dẫn khách đến điểm du lịch nông thôn. Ước tính, mỗi tỉnh có khoảng 500 - 1.000 lao động trong lĩnh vực du lịch (*Nguyễn Mai, 2021*). Bên cạnh đó, việc triển khai chương trình xây dựng nông thôn mới đã tạo nên diện mạo mới, đặc biệt là hạ tầng, tạo một môi trường thuận lợi cho việc phát triển du lịch nông nghiệp tại các làng nghề nông lâm ngư nghiệp truyền thống ở nước ta. Ngược lại, du lịch nông nghiệp sẽ là động lực thúc đẩy cho việc thực hiện phong trào nông thôn mới với tốc độ vừa nhanh vừa bền vững, do không những tham gia tích cực vào việc chuyển đổi cơ cấu kinh tế, mở rộng đầu ra của sản phẩm, mà còn bảo tồn được các giá trị văn hóa gốc của nông thôn hoặc giá trị về thương hiệu hàng hóa đặc thù. Tại các địa phương, nhiều mô hình phát triển nông nghiệp gắn hoạt động du lịch mang lại hiệu quả kinh tế cao ở các địa phương, đặc biệt là ở miền núi nơi có các dân tộc thiểu số sinh sống.

Đầu tiên là Lào Cai, một tỉnh có rất nhiều thành công trong phát triển nông nghiệp gắn với du lịch miền núi, tỉnh hiện lưu giữ nhiều phong tục tập quán mang đậm nét văn hóa của vùng đồng bào dân tộc thiểu số không những tạo thuận lợi cho phát triển loại hình du lịch nông thôn mà còn mở ra hướng đi mới nhằm khai thác tối đa tiềm năng, thế mạnh về phát triển kinh tế du lịch. Đến với Lào Cai, du khách dễ dàng nhận thấy nhiều loại hình du lịch mới đang phát triển mạnh tại nơi đây; đó là các mô hình du lịch nông trại, mô hình du lịch nông nghiệp gắn với du lịch sinh thái, trải nghiệm làm nông dân, du lịch sinh thái... Cùng với đó, sự liên kết giữa các doanh nghiệp lữ hành và các đơn vị cung ứng sản phẩm du lịch nông nghiệp cũng ngày càng phát triển, tạo ra nhiều tour du lịch độc đáo, hấp dẫn du khách. Điển hình trong mô hình nông nghiệp gắn với du lịch sinh thái được du khách ưa thích là mô hình phát triển trồng hoa lan gắn với du lịch sinh thái của HTX Địa lan Tả Phìn, Sa Pa; mô hình trồng hoa hồng cổ ở Sa Pa... Du khách tới tham gia ngoài việc ngắm hoa còn được trải nghiệm việc trồng, chăm sóc, tìm hiểu về các loại cây, hoa và lưu lại những dấu ấn tại nơi đây. Bên cạnh đó, du lịch nông trại cũng và xu hướng mới phát triển tại Lào Cai những năm gần đây. Điểm độc đáo của loại hình du lịch đem đến cho du khách trải nghiệm tận hưởng các sản phẩm từ mô hình nông nghiệp được tự tay thu hái rau, củ, quả: vườn trồng dâu tây, trồng nấm hương tại khu du lịch Sa Pa; vườn mận Tam Hoa tại huyện Bắc Hà hay tham quan các trang trại nuôi cá tầm, cá hồi và thưởng thức các món ẩm thực ngay tại trang trại cá hồi, cá tầm ở Bát Xát và Sa Pa. Theo thống kê của Trung tâm thông tin xúc tiến du lịch tỉnh Lào Cai, sản phẩm du lịch cộng đồng trên địa bàn tỉnh đã thu hút tới 70% du khách nước ngoài khi đến với Lào Cai (*Nguyễn Thị Hồng Minh, 2019*).

Tiếp đến là Sơn La, một tỉnh miền núi phía Tây Bắc có nguồn tài nguyên du lịch sinh thái phong phú, đồng lúa, rau màu, rượu, mật ong, cây ăn quả ôn đới dài ngày như (cà phê, chè...) có ưu thế ở Mộc Châu, Vân Hồ, Yên Châu là những địa phương có điều kiện thuận lợi để phát triển chăn nuôi gia súc, gia cầm, thủy sản tập trung ở Quỳnh Nhai, Mường La... Đây là những lợi thế để Sơn La phát triển du lịch gắn với nông nghiệp theo hướng hàng hóa quy mô lớn (*Lê Nguyễn, 2020*). Chính sự tham gia trực tiếp của người dân trong các hoạt động du lịch nông nghiệp đã tạo ra nên sự phong phú hấp dẫn của các sản phẩm du lịch, đồng thời mang lại một nguồn thu nhập cho bà con nông dân bên cạnh hoạt động nông nghiệp thuần túy. Điển hình tại Mộc Châu, mô hình đã đẩy mạnh phát triển các sản phẩm nông nghiệp tương hỗ cho phát triển du lịch, kết hợp giữa phát triển sản phẩm nông nghiệp với hoạt động du lịch và dịch vụ, như: Xây dựng mô hình thăm quan bò sữa, đồi chè; khuyến khích người

nông dân trồng, khai thác dịch vụ thăm quan hoa cải, hoa tam giác mạch, trồng đào, mận; khuyến khích cơ sở kinh tế xây dựng các mô hình mẫu cho phát triển du lịch, như: mô hình tham quan trang trại trồng trọt, chăn nuôi, du lịch sinh thái, du lịch trải nghiệm trồng, chăm sóc, thu hoạch cây ăn quả, cây hoa cảnh, cây hoa màu... làm các món ăn địa phương phục vụ khách tham quan. Du khách đến Mộc Châu được trải nghiệm cùng đồng bào hái quả, trồng rau sạch, quan sát quy trình chế biến các sản phẩm từ sữa bò, thưởng thức đặc sản núi rừng như: thịt trâu gác bếp, cá suối nướng, bê chao, xôi ngũ sắc, rau rừng, rượu ngô men lá...

3. Tiềm năng và hiện trạng phát triển nông nghiệp gắn với du lịch tỉnh Hà Giang

3.1. Tiềm năng phát triển du lịch tỉnh Hà Giang

Điều kiện tự nhiên đã chia cắt Hà Giang thành 3 vùng rõ nét: (i) Vùng cao núi đá phía Bắc gồm các huyện Đồng Văn, Mèo Vạc, Yên Minh, Quản Bạ; (ii) Vùng cao núi đất phía Tây gồm các huyện: Xín Mần, Hoàng Su Phì; (iii) Vùng thấp gồm thị xã Hà Giang, Bắc Mê, Vị Xuyên, Bắc Quang, Quang Bình. Ở mỗi vùng, dù có điều địa hình, điều kiện khí hậu khác nhau nhưng đều có những lợi thế riêng để phát triển du lịch (*Ủy ban Dân tộc, 2007*).

Vùng Cao nguyên đá Đồng Văn hùng vĩ, bạt ngàn đá núi và cũng là nơi sinh sống của nhiều dân tộc thiểu số còn những nét văn hoá rất đặc sắc như: dân tộc Mông, Lô Lô. Năm 2010, cao nguyên đá Đồng Văn được Unesco công nhận là Công viên Địa chất toàn cầu. Ở đây còn rất nhiều điểm du lịch mang đậm bản sắc vùng cao. Đi dọc quốc lộ 4C, vượt qua cổng trời Quản Bạ, nhìn xuống là thị trấn Tam Sơn nổi bật là núi Cô Tiên huyền thoại. Đi tiếp, qua Yên Minh, qua cổng trời Sà Phìn có khu di tích văn hoá lịch sử nhà họ Vương, mỗi năm đón hàng ngàn du khách đến tham quan. Cũng ở vùng đất này, còn có nhiều điểm đến hấp dẫn khác đó là đỉnh Lũng Cú- điểm cực Bắc của Tổ quốc, thị trấn Phố Bàng quanh năm khí hậu trong lành với nhiều loài hoa thơm, quả ngọt, trung tâm huyện lỵ Đồng Văn vào những đêm rằm được thưởng thức những món ăn dân tộc đặc sắc như thắng cố, thịt hun khói, rượu ngô, được nghe những làn điệu dân ca do người dân địa phương biểu diễn. Tiếp quốc lộ 4C, qua đỉnh Mã Pì Lèng hùng vĩ đến với Mèo Vạc có lễ hội chợ tình Khâu Vai.

Vùng núi cao phía Tây, nếu phía Bắc là những dãy núi đá trùng điệp thì phía Tây là nơi ngự trị của dải Tây Côn Lĩnh với những cánh rừng nguyên sinh bạt ngàn, những rừng trè Shan tuyết cổ thụ hàng trăm năm tuổi. Vùng đất này thuận lợi cho việc phát triển du lịch sinh thái. Cụ thể, tại xã Thông Nguyên (Hoàng Su Phì) đã được đầu tư xây dựng làng du lịch sinh thái PanHou. Đặc biệt, ở Xín Mần còn có bãi đá của người Việt cổ.

Vùng núi thấp cũng rất những điểm du lịch hấp dẫn như: Hồ Noong, thị xã Hà Giang; Căng Bắc Mê có lòng hồ thủy điện; tiểu khu cách mạng Trọng Con (Bắc Quang); khu du lịch suối nước nóng Thanh Hà, chùa Sùng Khánh (Vị Xuyên); các làng văn hoá- du lịch của các dân tộc như Làng văn hoá du lịch dân tộc Pà Thên, thôn Mí Bắc (Quang Bình); làng văn hoá du lịch người Tày, thôn Tha (thị xã Hà Giang); làng văn hoá du lịch dân tộc Dao, thôn Lũng Táo (Vị Xuyên)... Ngoài những nét riêng của từng vùng, trên địa bàn tỉnh còn có nhiều hang động kỳ bí, trong đó có hơn 10 hang động có thể khai thác làm các điểm du lịch như: Hang Nậm Má, hang Bản Mào (Vị Xuyên); hang Khố Mì (Quản Bạ); hang Động Nguyệt (Đồng Văn); đặc biệt, tại Bắc Mê có hang Đán Cúm và hang Nà Chảo.

Những năm qua, dưới sự lãnh, chỉ đạo quyết liệt của các cấp ủy Đảng, chính quyền, sự vào cuộc của các tổ chức chính trị - xã hội từ tỉnh đến cơ sở, nhận thức của người dân về công tác bảo tồn văn hóa gắn với phát triển du lịch đã có sự chuyển biến đáng kể. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Hà Giang đã xây dựng dự thảo kế hoạch phát triển sản phẩm du lịch giai đoạn 2021-2025, tầm nhìn năm 2030 với kế hoạch phát triển nhiều loại hình du lịch và sản phẩm du lịch mới như du lịch văn hoá, trong đó nâng cấp các lễ hội của đồng bào dân tộc thiểu số; phát triển một số loại hình du lịch mạo hiểm như đi bộ trên vách đá trắng, đi thuyền trên sông Nho Quế, dù lượn trên mùa vàng, lễ hội khinh khí cầu... Bên cạnh đó, tỉnh Hà Giang còn hướng tới sản phẩm du lịch thương mại biên giới để giới thiệu nông sản địa phương.

Việc kết hợp phát triển làng nghề truyền thống với phát triển du lịch được các địa phương đặc biệt quan tâm, vừa hỗ trợ cho các làng nghề truyền thống được khôi phục, vừa góp phần đa dạng hóa sản phẩm du lịch. Các địa phương trong toàn tỉnh đã đăng ký 35 làng văn hóa du lịch cộng đồng, trong đó có 15 làng văn hóa du lịch tiêu biểu được UBND tỉnh công nhận. Các làng nghề thủ công truyền thống cũng được các huyện, thành phố đầu tư khôi phục nhằm tạo sản phẩm du lịch đa dạng. Đến nay, toàn tỉnh có 41 làng nghề được công nhận, tạo ra các sản phẩm, vật phẩm, quà lưu niệm phục vụ du khách.

Một số lễ hội gắn với sự kiện thường niên được tổ chức như: Lễ hội hoa Tam giác mạch, Tuần văn hóa di sản Ruộng bậc thang Hoàng Su Phì, Lễ hội Khèn Mông... đã từng bước trở thành thương hiệu du lịch của tỉnh. Nhiều lễ hội truyền thống được bảo tồn, phục dựng như Lễ hội nhảy lửa của dân tộc Pà Thẻn, Lễ hội Bàn Vương của dân tộc Dao, Lễ hội Gầu Tào của dân tộc Mông...

Chợ phiên vùng cao là hình thức sinh hoạt văn hóa đặc sắc của cộng đồng các dân tộc Hà Giang, đã trở thành sản phẩm du lịch độc đáo, hấp dẫn du khách. Do vậy, những năm gần đây, cấp ủy, chính quyền các cấp đã chú trọng đầu tư cả về cơ sở hạ tầng và hình thức tổ chức. Nhiều hình thức sinh hoạt văn hóa được thể hiện trong chợ phiên như thổi khèn, đàn môi, hát giao duyên lồng ghép với các hoạt động bán mặt hàng thủ công mỹ nghệ, đồ lưu niệm, ẩm thực, sản vật địa phương.

Bên cạnh những tiềm năng, lợi thế, du lịch Hà Giang vẫn tồn tại nhiều hạn chế, chưa khai thác hết tài nguyên. Hiện nay quy hoạch du lịch và kết cấu hạ tầng trong phát triển du lịch của tỉnh còn chưa đồng bộ; thiếu các điểm vui chơi giải trí; sản phẩm còn đơn điệu, thiếu sức cạnh tranh so với nhiều tỉnh, thành phố khác trong vùng núi phía Bắc.

3.2. Phát triển các mô hình và sản phẩm nông nghiệp gắn với du lịch tỉnh Hà Giang

3.2.1. Phát triển mô hình nông nghiệp phục vụ khách thăm quan

** Mô hình phát triển nông nghiệp kết hợp với du lịch sinh thái*

Nông nghiệp kết hợp du lịch sinh thái là một loại hình du lịch dựa trên nền tảng của hoạt động sản xuất nông nghiệp. Gần đây, trên địa bàn tỉnh xuất hiện nhiều mô hình này, bước đầu đã thu hút đông đảo du khách đến tham quan, góp phần tăng nguồn thu nhập cho các nông hộ. Nông nghiệp sinh thái được đánh giá là có tính đặc thù, dễ khai thác và mang lại hiệu quả cao vì tính độc đáo trong canh tác nông nghiệp của đồng bào các dân tộc ở Hà Giang. Mô hình HTX Nông nghiệp gắn với Du lịch trách nhiệm thôn Tha (xã Phương Độ, TP. Hà Giang) là điểm sáng, mang lại lợi ích cao cho thành viên, nông dân liên kết. Để khuyến khích các hộ tham gia, HTX đã liên kết chặt chẽ với địa phương để mở các lớp tập huấn để giúp nông dân hiểu rõ mục đích, ý nghĩa về lợi ích lâu dài khi phát triển du lịch. Trong đó, HTX đặc biệt quan tâm giúp các hộ nâng cao ý thức, trách nhiệm trong việc bảo tồn, giữ gìn nét văn hóa truyền thống, nâng cao văn hóa ứng xử và cách phục vụ du khách. Đặc biệt, các hộ được tập huấn sản xuất theo quy trình sản xuất sạch để giảm thiểu ô nhiễm môi trường, tạo không gian xanh thu hút khách du lịch. Tỉnh cũng hướng tới mô hình nông nghiệp sạch, canh tác theo tiêu chuẩn VietGAP, hữu cơ, thân thiện môi trường nhằm thu hút du khách.

** Mô hình hình cánh đồng hoa*

Hà Giang có nhiều mô hình khách du lịch thăm quan như vườn hoa cải tại bãi đá Thạch Sơn Thần, xã Quyết Tiến, huyện Quản Bạ; vườn hoa cải thị trấn Đồng Văn, huyện Đồng Văn; vườn hoa đào xã Tả Lũng, huyện Mèo Vạc. Tuy nhiên, ấn tượng khách du lịch nhất là mô hình với cánh hoa tam giác mạch. Hoa tam giác mạch thuộc họ nhà lúa nên gọi là mạch, lại thêm lá có hình tam giác nên cái tên được hình thành cũng như nguồn gốc cây. Tam giác mạch là loài hoa đặc trưng chỉ có ở mảnh đất Tây Bắc, nhưng đẹp nhất là hoa tam giác mạch Hà Giang, đây cũng là lợi thế trong việc phát triển mô hình nông nghiệp phục vụ khách thăm quan. Mô hình trồng hoa tại thung lũng Sủng, mô hình hoa trên cao nguyên là nơi đá nở hoa cũng là điểm nổi bật đối với khách du lịch.

** Mô hình ruộng bậc thang*

Phương thức tạo thành ruộng bậc thang của mỗi dân tộc cũng có đôi nét khác biệt. Người Dao Đỏ ở xã Hồ Thầu làm ruộng bậc thang luôn để lại một khoảng rừng nhỏ cho mỗi khoảng ruộng để khỏi sạt lở đất. Với người La Chí ở xã Bản Phùng, họ lấy lớp đất trên bề mặt để riêng, sau khi tạo thành một mảnh ruộng bậc thang, họ rải lớp đất đó lên để canh tác. Mô hình ruộng bậc thang thu hút du khách với những quả đồi, ngọn núi như những tòa tháp bậc thang với vẻ đẹp hùng vĩ tạo nên sự khác biệt. Hoàng Su Phì là một trong những nơi có ruộng bậc thang đẹp nhất vùng núi phía Bắc Việt Nam, luôn được nhiều du khách đến thăm.

** Mô hình đồi chè Shan tuyết cổ thụ*

Mô hình này ở 5 thôn vùng cao thuộc 2 xã ngoại thành Phương Độ, Phương Thiện của thành phố Hà Giang nằm trên sườn dãy núi Tây Côn Lĩnh. Nơi đây không chỉ giữ được vẻ đẹp hoang sơ, kỳ vĩ, hút khách du lịch mà còn sở hữu gần 8.700 cây chè Shan tuyết cổ thụ. Với lợi thế này, cấp ủy, chính quyền thành phố Hà Giang tập trung bảo tồn, khai thác giá trị chè Shan tuyết cổ thụ theo chuỗi giá trị sản phẩm gắn với phát triển du lịch sinh thái.

** Mô hình thung lũng dược liệu xanh*

Mô hình thung lũng thảo dược Nậm Đăm có hệ thống thông tin, các nhà gỗ và các điểm cắm trại phục vụ du khách có nhu cầu nghỉ dưỡng, chăm sóc sức khỏe tại vườn.

** Mô hình nông nghiệp công nghệ cao, nông nghiệp thông minh 4.0*

Một trong những mô hình nông nghiệp thông minh nổi bật có mô hình trồng dâu tây của anh Triệu Tà Nái ở thôn Tân Phong, xã Hồ Thầu, huyện Hoàng Su Phì hiện đang được đầu tư theo mô hình nông nghiệp thông minh đã giúp cho việc chăm sóc, giám sát cây trồng hiệu quả hơn, giảm bớt được chi phí thuê nhân công. Bên cạnh đó, HTX Ngọc Bích có hoạt động sản xuất các loại nông sản như dưa leo, dưa lưới, cà chua, các loại rau trong hệ thống nhà màng công nghệ cao với diện tích 5000m², ứng dụng hệ thống tưới nhỏ giọt và bộ châm phân dinh dưỡng tự động NextFarm Fertikit 4G bản đặc biệt cài đặt các chế độ tưới, ca tưới theo mùa vụ cho từng cây.

3.2.2. Phát triển các mô hình trải nghiệm nông nghiệp phục vụ nhu cầu của du khách

Tỉnh Hà Giang đã hình thành và phát triển nhiều loại hình du lịch trải nghiệm nông nghiệp, du khách được “3 cùng” với người dân địa phương như cùng ăn, cùng ở, cùng tham gia lao động sản xuất nông nghiệp, tập huấn cho người dân về kỹ năng chế biến thực phẩm an toàn, kỹ năng giao tiếp với khách nước ngoài bằng tiếng Anh... để du khách có những trải nghiệm thật ý nghĩa. Để đẩy mạnh phát triển du lịch nông nghiệp, Hà Giang đã khai thác và phát huy những phương thức canh tác độc đáo tại địa phương. Đó là một số loại hình canh tác độc đáo của đồng bào các dân tộc thiểu số của Hà Giang như: Canh tác trên đá, thổ canh trên các hốc đá của đồng bào các dân tộc Mông, Hoa, Giáy, Sán Dìu, Lô Lô... tại 4 huyện cao nguyên đá; canh tác trên các thửa ruộng bậc thang của đồng bào các dân tộc Nùng, Tày, La Chí... tại 2 huyện vùng cao phía Tây là Hoàng Su Phì và Xín Mần. Mô hình trải nghiệm thu hái, chế biến và thưởng thức chè Shan hữu cơ; Mô hình trải nghiệm nghề trồng lanh với dân tộc Mông; Mô hình trải nghiệm trồng ngô trên các triền đất dốc để nấu rượu ngô men lá; Mô hình trải nghiệm sử dụng hạt của cây hoa Tam giác mạch để chế ra loại rượu đặc sản; Mô hình nuôi ong khai thác mật hoa cây Bạc hà trong tự nhiên.

3.2.3. Phát triển sản phẩm dược liệu phục vụ nhu cầu phục hồi sức khỏe của du khách

Theo *Đào Thanh và cộng sự (2020)*, tính đến hết năm 2020 toàn tỉnh Hà Giang có hơn 17.120 ha cây dược liệu, trong đó diện tích cây dược liệu được ưu tiên phát triển là 193 ha, cây trồng thử nghiệm là 17 ha. Cây dược liệu phát triển ở hầu khắp các địa phương của tỉnh Hà Giang, nhưng nhiều nhất phải kể đến các huyện Vị Xuyên, Quản Bạ, Xín Mần, Đồng Văn. Hà Giang là vùng có điều kiện thổ nhưỡng lý tưởng cho những loài dược liệu quý như: Lan kim tuyến, ba kích tím, hà thủ ô đỏ, đương quy, thât điệp nhất chi mai... phát triển. Điều này hình thành nên tiềm năng lớn cho triển sản phẩm dược liệu phục vụ nhu cầu phục hồi sức

khỏe của du khách. Hiện tại, một số mô hình phát triển cây dược liệu gắn với du lịch đã được triển khai. Theo *Duy Toàn (2013)*, Công ty CP thương mại công nghệ Bình Minh 3 và Ban quản lý Công viên Địa chất toàn cầu cao nguyên đá Đồng Văn đã hợp tác xây dựng và quảng bá mô hình phát triển du lịch trên vùng trồng và sản xuất dược liệu của Công ty. Vùng sản xuất của công ty nằm ở cửa ngõ cao nguyên đá Đồng Văn, còn lưu giữ khá nguyên vẹn bản sắc văn hóa các dân tộc, nên ý tưởng về việc phát triển cây dược liệu nhằm xóa đói giảm nghèo và gắn với du lịch ở cao nguyên đá Đồng Văn đạt được sự đồng thuận. Mô hình này giúp cho du khách trong và ngoài nước được khám phá phong tục, tập quán của người dân Hà Giang; được giới thiệu về quy trình sản xuất dược liệu sạch, có nguồn gốc rõ ràng và tác dụng của dược liệu phục vụ sức khỏe cộng đồng. Đây sẽ là mô hình kinh doanh bền vững, mang lại lợi ích cho doanh nghiệp, Nhà nước và cộng đồng.

Theo *Sở Văn hóa Thể thao và du lịch Hà Giang (2019)*, làng du lịch văn hóa gắn với sản phẩm dược liệu Nậm Đăm, huyện Quản Bạ có hoạt động trải nghiệm du lịch cộng đồng với việc thăm quan mua sắm các sản phẩm dược liệu như: Cao Atiso, trà gừng, cao củ Dòm, Mạnh gân cốt cao, ngâm chân Thảo dược, Sinh lý rượu, là tắm và các tinh dầu, thuốc xoang. Mô hình thôn Nậm Đăm gắn với hợp tác xã Cộng đồng Nậm Đăm đã có cơ sở sản xuất, sơ chế, nơi trồng, ương tạo và hơn 10 sản phẩm thành phẩm đang triển khai kênh phân phối tại các điểm du lịch. Bên cạnh mô hình này, đa số huyện hiện nay mới đang bắt tay xây dựng nên các sản phẩm du lịch gắn với dược liệu, một số nơi thì đã có sẵn du lịch cộng đồng nhưng chưa có sản phẩm dược liệu như: Nậm Hồng của Hoàng Su Phì, Tân Nam của Quang Bình, Nà Ràng, Khuôn Lùng, huyện Xí Mần. Theo định hướng của tỉnh, trong thời gian tới sẽ hình thành làng văn hóa du lịch cộng đồng Cốc Pàng gắn với khu du lịch Du Già theo hướng du lịch sinh thái, nghỉ dưỡng, khu đô thị du lịch, trung tâm dược liệu chăm sóc sức khỏe, trang trại nghỉ dưỡng homestay đặc sắc (*Việt Tú, 2022*).

3.2.4. Phát triển vùng sản xuất nông sản bản địa phục vụ nhu cầu tiêu dùng của du khách

Hà Giang có nhiều tiểu vùng thời tiết khí hậu, nông hoá thổ nhưỡng khác nhau đã tạo nên các sản phẩm nông nghiệp chủ lực mang tính đặc sản địa phương phục vụ nhu cầu tiêu dùng của khách du lịch có thể kể đến như cam sành, chè Shan Tuyết, mật ong bạc hà, bò vàng... Với tiềm năng lớn về phát triển du lịch, nhu cầu tiêu dùng các sản phẩm nông nghiệp của địa phương cũng tăng lên đặt ra yêu cầu phát triển vùng sản xuất các sản phẩm này. Trong niên vụ 2021-2022, diện tích cam sành trên địa bàn tỉnh là 6.103,8 ha và diện tích cho thu hoạch 5.704,8 ha tập trung ở 3 huyện Bắc Quang, Quang Bình, Vị Xuyên; năng suất cam sành bình quân ước đạt 102,6 tạ/ha trong đó sản lượng cam sành theo tiêu chuẩn VietGAP là 45.700 tấn, chiếm 55,73% tổng sản lượng (*Sở Nông nghiệp & PTNT Hà Giang, 2021*). Cùng với đó, Hà Giang là tỉnh có diện tích chè đứng thứ 3 cả nước sau Lâm Đồng và Thái Nguyên. Tính đến cuối năm 2021, tổng diện tích chè của Hà Giang đạt gần 20.000 ha (trong đó chè Shan tuyết chiếm trên 90% diện tích, chủ yếu ở huyện Hoàng Su Phì); trong đó, diện tích cho thu hoạch đạt trên 17.500 ha và sản lượng búp chè tươi đạt gần 72.000 tấn/năm. Trong đó, chè đạt tiêu chuẩn an toàn VietGAP đạt gần 5.000 ha, chè hữu cơ đạt trên 4.600 ha.

Ngoài ra, ở 4 huyện cao nguyên đá gồm Mèo Vạc, Đồng Văn, Yên Minh, Quản Bạ tập trung phát triển đàn ong khai thác mật hoa cây bạc hà và phát triển đàn trâu, bò hàng hoá gắn với mở rộng diện tích trồng cỏ. Chương trình “Bảo tồn nguồn gen của giống ong nội địa phương” nhằm nâng cao năng suất và chất lượng mật ong bạc hà góp phần xóa đói giảm nghèo cho người dân. Tính đến thời điểm cuối năm 2021, tổng đàn ong của tỉnh đạt trên 34.500 đàn (trong đó, riêng 4 huyện cao nguyên đá có trên 21.500 đàn, chiếm trên 63% tổng số đàn ong của tỉnh) và tổng sản lượng mật ước đạt gần 194 tấn/năm. Tính đến tháng 12/2021, tổng đàn trâu, bò của tỉnh đạt gần 291.000 con (trong đó, 4 huyện cao nguyên đá chiếm trên 65% tổng đàn trâu, bò của tỉnh). Đặc biệt, giống bò vàng địa phương có năng suất thịt cao, chất lượng thịt thơm ngon và được người dân chế biến sấy khô rất được du khách ưa thích.

3.2.5. Phát triển sản phẩm nông nghiệp địa phương phục vụ du khách mua về làm quà

Quà lưu niệm, hay đặc sản địa phương được mua về làm quà là một trong những yếu tố để cấu thành điểm đến du lịch, chính những sản vật này có thể trở thành lý do để du khách đến địa phương du lịch. Để các sản phẩm nông nghiệp đặc trưng của địa phương đến được với khách du lịch, yêu cầu phải nâng cao uy tín, chất lượng sản phẩm và cung cấp các kênh phân phối sản phẩm thích ứng điều kiện thực tế. Sau gần 4 năm thực hiện Chương trình Mỗi xã một sản phẩm (OCOP), từ tháng 3/2018 đến nay, toàn tỉnh Hà Giang có 48 sản phẩm OCOP đạt tiêu chuẩn 4 sao và 98 sản phẩm OCOP đạt tiêu chuẩn 3 sao cấp tỉnh. Đặc biệt, tỉnh đã có 2 sản phẩm OCOP đạt tiêu chuẩn 5 sao cấp Quốc gia là Trà xanh hộp bà cụ 100 gram và Hồng trà 100 gram của HTX chè Phìn Hồ, huyện Hoàng Su Phì. Phát triển các sản phẩm OCOP không những góp phần nâng cao thu nhập cho người dân mà còn phát huy và khai thác được tiềm năng và thế mạnh của địa phương, đặc biệt giúp gắn kết quảng bá và tiêu thụ sản phẩm với du lịch. Có thể kể đến một số sản phẩm OCOP chủ yếu của tỉnh như: Thịt khô bò vàng; Rượu tam giác mạch; Mật ong bạc hà; Chè Shan tuyết cổ thụ vùng cao; Cam sành của 3 huyện Bắc Quang, Quang Bình và Vị Xuyên; trong đó có 4 sản phẩm được cấp chứng nhận chỉ dẫn địa lý (gồm Cam sành, Chè Shan tuyết, Bò vàng và Mật ong bạc hà).

4. Giải pháp phát triển nông nghiệp gắn với du lịch tỉnh Hà Giang

Phát triển nông nghiệp gắn với du lịch góp phần làm gia tăng giá trị các sản phẩm nông nghiệp, ổn định đời sống nông dân, qua đó bảo tồn, phát huy các giá trị tự nhiên, văn hóa truyền thống, đem lại nguồn thu ổn định cho người nông dân, doanh nghiệp và đóng góp cho phát triển kinh tế của các địa phương trong tỉnh. Việc phát triển nông nghiệp gắn với du lịch đem lại nhiều cơ hội cho phát triển nông thôn cũng như đa dạng hóa các loại hình du lịch và cải thiện đời sống dân sinh. Tuy nhiên, phát triển nông nghiệp gắn với du lịch ở Hà Giang gặp phải một số rào cản cần giải quyết gồm (i) Quỹ đất nông nghiệp hạn chế, chưa hình thành vùng sản xuất tập trung với quy mô lớn; (ii) Cơ sở hạ tầng như giao thông và các thiết bị bảo quản sau thu hoạch chưa được hoàn thiện; (iii) Thiếu nguồn nhân lực cho phát triển mối liên kết giữa nông nghiệp với du lịch để đưa sản phẩm nông nghiệp phục vụ nhu cầu du khách; (iv) khả năng tiếp cận tín dụng hạn chế; thiếu vốn đầu tư trang thiết bị sản xuất nông nghiệp đặc biệt là cho nông nghiệp công nghệ cao, hiệu quả kinh tế không cao; bên cạnh đó đa số nông dân còn sản xuất quy mô nhỏ; (v) Chi phí sản xuất tăng cao do phải áp dụng các phương pháp sản xuất an toàn đáp ứng yêu cầu chất lượng, mặt khác hệ thống phân phối qua nhiều kênh trung gian dẫn đến chi phí giao dịch cao. Để gắn kết phát triển nông nghiệp với du lịch, trong những năm tới, tỉnh cần tập trung triển khai các giải pháp sau đây:

Một là, các địa phương cần tổ chức rà soát quy hoạch, xác định thế mạnh để phát triển sản phẩm du lịch đặc thù của từng địa phương. Trong đó, quy hoạch phát triển du lịch nông nghiệp phải gắn với chương trình xây dựng nông thôn mới; xây dựng bản đồ du lịch nông nghiệp trong đó chỉ ra các khu vực có khả năng phát triển sản phẩm nông thôn đặc trưng trên cơ sở liên kết hình thành tuyến du lịch. Ngành du lịch và nông nghiệp cần phối hợp điều tra, khảo sát hoạt động du lịch nông nghiệp tại địa phương để đánh giá toàn diện thực trạng cũng như khuyến nghị mô hình phát triển du lịch nông nghiệp phù hợp và các chính sách hỗ trợ tương xứng.

Hai là, các địa phương cần đẩy mạnh tính liên kết vùng để phát triển các sản phẩm du lịch nông nghiệp đặc trưng. Việc xác định các sản phẩm chủ đạo, đặc trưng, có tính khác biệt, điểm nhấn của mỗi địa phương là điều hết sức quan trọng. Để phát huy thế mạnh của vùng, cần có sự điều phối chung của vùng trong việc nghiên cứu sản phẩm và khai thác thị trường.

Ba là, thực hiện một số chính sách nhằm thu hút đầu tư từ khu vực tư nhân để phát triển du lịch nông nghiệp của từng vùng đặc biệt là các sản phẩm du lịch chất lượng cao, khai thác đồng thời giá trị nông nghiệp và phát triển du lịch; sử dụng lao động là người địa phương; các hoạt động du lịch có tính chất cộng đồng; các dự án sản xuất hàng hóa và dịch vụ của khu vực nông thôn vào tiêu dùng du lịch.

Bốn là, phát triển nguồn nhân lực cho phát triển du lịch nông nghiệp. Cán bộ ngành du lịch, đặc biệt là cấp cơ sở cần được nâng cao trình độ, kỹ năng, nhất là năng lực trong tham mưu xây dựng các sản phẩm du lịch đặc thù, được tiếp cận tri thức, công nghệ mới trong xúc tiến, quảng bá, truyền thông. Đối với các hộ dân làm du lịch cộng đồng, cần bổ sung vốn kiến thức về văn hóa bản địa, tăng cường đào tạo cung cách, kỹ năng phục vụ du lịch...

Năm là, cần đổi mới và xây dựng kế hoạch hoàn chỉnh cho quảng bá du lịch nông nghiệp trên cơ sở giá trị đặc trưng, nổi bật của từng địa phương gắn với nhu cầu thị trường. Sản phẩm du lịch nông nghiệp phải gắn với các sản vật được sản xuất tại địa phương, gắn với chương trình “Một xã một sản phẩm” (OCOP) mang thương hiệu của địa phương. Tăng cường các hoạt động liên kết để xây dựng chuỗi giá trị sản phẩm có tính cạnh tranh với thế mạnh nông nghiệp. Các doanh nghiệp lữ hành cần phối hợp các địa phương có tiềm năng để nghiên cứu thị trường, định hướng nhu cầu, thúc đẩy đầu tư, phát triển sản phẩm, tiếp thị, quảng bá thu hút khách...

Sáu là, chú trọng công tác điều phối và quản lý điểm đến nhằm phát triển du lịch nông nghiệp bền vững. Quản lý chất lượng dịch vụ lồng ghép những yếu tố về bảo tồn văn hóa và cam kết bảo đảm chất lượng dịch vụ giữa các nhà cung ứng dịch vụ với các doanh nghiệp lữ hành. Xây dựng tiêu chí đánh giá và hỗ trợ hình thành các mô hình trang trại du lịch kiểu mẫu (Farmstay) trên cơ sở xây dựng chuỗi giá trị nông nghiệp - du lịch.

Bảy là, các địa phương cần xây dựng kế hoạch và triển khai chương trình hỗ trợ đưa sản phẩm OCOP vào tiêu dùng du lịch. Sản phẩm nông nghiệp phải được hướng dẫn sản xuất và công nhận tiêu chuẩn chất lượng, có nguồn gốc xuất xứ; công nghệ chế biến, mẫu mã, bao bì đẹp được kiểm định và đảm bảo. Nghiên cứu nhu cầu thị trường, đẩy mạnh tiêu dùng du lịch thông qua các sản phẩm dược liệu, thực phẩm chức năng, chăm sóc sức khỏe; hàng tiêu dùng đặc sản địa phương làm quà tặng, đồ lưu niệm...

Ngoài ra, để phát huy tiềm năng du lịch tỉnh cần chuẩn bị tốt hạ tầng du lịch, đồng thời tăng cường áp dụng công nghệ số để phát triển du lịch bền vững hơn. Cùng với đó, tỉnh tiếp tục triển khai Kế hoạch phát triển sản phẩm du lịch đến năm 2025 và Kế hoạch phục hồi du lịch năm 2022; đổi mới, nâng cao chất lượng hoạt động thông tin, xúc tiến, quảng bá du lịch nông nghiệp, ứng dụng hiệu quả công nghệ thông tin và công tác tuyên truyền, quảng bá; thực hiện các chương trình online và giới thiệu sản phẩm du lịch nông nghiệp đến du khách trong và ngoài nước. Bên cạnh đó, tỉnh cần hoàn thiện hạ tầng giao thông, giữ gìn môi trường cảnh quan, giữ gìn bản sắc văn hóa các dân tộc.

5. Kết luận

Hà Giang rất giàu tiềm năng phát triển nông nghiệp gắn với du lịch, tỉnh đã có một số mô hình phát triển du lịch nông nghiệp thành công như mô hình ruộng bậc thang, ruộng hoa tam giác mạch, đồi chè Shan tuyết cổ thụ, thung lũng dược liệu xanh, nông nghiệp công nghệ cao, nông nghiệp thông minh 4.0, trải nghiệm cùng với người dân địa phương làm đất, gieo trồng, chăm sóc, thu hái và chế biến các sản phẩm nông nghiệp. Bên cạnh đó du khách đến Hà Giang còn được thưởng thức các sản vật từ nông nghiệp của địa phương tươi ngon, đậm chất văn hóa truyền thống, cùng với nhiều sản phẩm nông nghiệp phục vụ du khách mua về làm quà. Tuy nhiên, du lịch Hà Giang vẫn tồn tại nhiều hạn chế, chưa khai thác hết tiềm năng. Hiện nay quy hoạch du lịch và kết cấu hạ tầng trong phát triển du lịch của tỉnh còn chưa đồng bộ, sản phẩm còn đơn điệu, thiếu sức cạnh tranh so với các tỉnh khác trong vùng núi phía Bắc. Để phát triển, tỉnh cần thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp về tổ chức rà soát quy hoạch, đẩy mạnh liên kết vùng, thu hút đầu tư tư nhân, phát triển nhân lực cho du lịch nông nghiệp; đồng thời tỉnh cần tổ chức thăm quan học hỏi kinh nghiệm thành công của các địa phương khác.

Tài liệu tham khảo

- Biện Luân (2022), Khách du lịch đến tỉnh đạt trên 1,1 triệu lượt người trong 6 tháng đầu năm, Báo điện tử Hà Giang. Truy cập ngày 30/8/2022 tại <http://www.baohagiang.vn/van-hoa/202206/khach-du-lich-den-tinh-dat-tren-11-trieu-luot-nguoi-trong-6-thang-dau-nam-6306156/>.
- Duy Tuấn (2019). Hội nghị phát triển Du lịch và Dược liệu. Báo điện tử Hà Giang. Truy cập ngày 30.8.2022 tại <http://baohagiang.vn/thoi-su-chinh-tri/201902/hoi-nghi-phat-trien-du-lich-va-duoc-lieu-741541/>.
- Đào Thanh, Đồng Văn Thường (2020). Tiềm năng lớn về cây dược liệu, nhưng vẫn loay hoay. Báo Nông nghiệp Việt Nam online. Ngày truy cập 30.8.2022 tại <https://nongnghiep.vn/tiem-nang-lon-ve-cay-duoc-lieu-nhung-van-loay-hoay-d290755.html>.
- Đoàn Mạnh Cường (2020), Phát triển du lịch nông nghiệp gắn với Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới theo hướng bền vững. Bài nghiên cứu-trao đổi đăng trên website của Tổng cục Du lịch. Truy cập ngày 30/8/2022 tại <https://vietnamtourism.gov.vn/index.php/items/33581>.
- Hoàng Quý (2019). Hà Giang nỗ lực trở thành trung tâm dược liệu quốc gia. Báo điện tử Dân tộc và phát triển. Truy cập ngày 30.8.2022 tại <https://baodantoc.vn/ha-giang-no-luc-tro-thanh-trung-tam-duoc-lieu-quoc-gia-40008.htm>
- Huy Toàn (2013). Khai thác tiềm năng cây dược liệu gắn du lịch. Báo điện tử Hà Giang. Truy cập ngày 30.8.2022 tại <http://baohagiang.vn/kinh-te/201312/khai-thac-tiem-nang-cay-duoc-lieu-gan-du-lich-483343/>
- Lê Nguyên (2020), Phát triển nông nghiệp gắn với du lịch cộng đồng. Bài đăng trên báo điện tử Đảng Cộng Sản Việt Nam. Truy cập ngày 30/8/2022 tại <https://dangcongsan.vn/kinh-te/phat-trien-nong-nghiep-gan-voi-du-lich-cong-dong-550689.html>.
- Luu Hương (2018), Phát triển du lịch sinh thái bền vững gắn với nông nghiệp, nông thôn. Bài đăng trên báo điện tử Chính phủ. Truy cập ngày 30/8/2022 tại <http://baochinhphu.vn/Du-lich/Phat-trien-du-lich-sinh-thai-ben-vung-gan-voi-nong-nghiep-nong-thon/336768.vgp>
- Nguyễn Mai (2021), Phát triển du lịch cộng đồng là trọng tâm trong phát triển du lịch nông thôn. Bài đăng trên báo Hà Nội mới. Truy cập ngày 30/8/2022 tại <https://hanoimoi.com.vn/tin-tuc/Du-lich/1005678/phat-trien-du-lich-cong-dong-la-trong-tam-trong-phat-trien-du-lich-nong-thon>.
- Minh Tâm (2022). Hà Giang: Phát triển các sản phẩm nông nghiệp đặc trưng gắn với du lịch. Trang thông tin kinh tế của TTXVN. Truy cập ngày 31.08.2022 tại <https://bnews.vn/ha-giang-phat-trien-cac-san-pham-nong-nghiep-dac-trung-gan-voi-du-lich/238811.html>.
- Nguyễn Thị Hồng Minh (2019), Tiềm năng phát triển du lịch nông thôn ở Lào Cai. Bài đăng trên báo điện tử Đảng Cộng Sản Việt Nam. Truy cập ngày 30/8/2022 tại <https://dangcongsan.vn/kinh-te/tiem-nang-phat-trien-du-lich-nong-thon-o-lao-cai-525325.html>
- Phạm Văn Phú (2020). 6 sản phẩm nông nghiệp chủ lực của Cao nguyên đá. Báo Nông nghiệp Việt Nam. Truy cập ngày 31.08.2022 tại <https://nongnghiep.vn/6-san-pham-nong-nghiep-chu-luc-cua-cao-nguyen-da-d251406.html>.
- Phạm Văn Phú (2021). Hà Giang: Niên vụ 2021 – 2022, tổng sản lượng cam ước đạt trên 77.800 tấn. Đài phát thanh và truyền hình Hà Giang. Truy cập ngày 31.08.2022 tại <http://hagiangtv.vn/kinh-te/202109/ha-giang-nien-vu-2021-2022-tong-san-luong-cam-uoc-dat-tren-77800-tan-8bd3ee8/>
- Phạm Văn Tú (2021). Một số điểm nghẽn trong sản xuất nông nghiệp ở Hà Giang. Đoàn Đại biểu quốc hội và Hội đồng Nhân dân tỉnh Hà Giang. Truy cập ngày 31.08.2022 tại <https://dbnd.hagiang.gov.vn/index.php?nv=news&op=TIN-TUC-TONG-HOP/Mot-so-diem-nghen-trong-san-xuat-nong-nghiep-o-Ha-Giang-6432>.
- Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch Hà Giang (2019). Báo cáo kết quả triển khai thực hiện tuyên bố chung về phát triển du lịch và dược liệu 6 tháng đầu năm 2019 và phương hướng nhiệm vụ 6 tháng cuối năm 2019.
- Trần Quốc Hưng, Nguyễn Bá Tuyên (2017). Nghiên cứu thực trạng khai thác lâm sản ngoài gỗ làm thuốc và thực phẩm tại khi bảo tồn thiên nhiên Phong Quang tỉnh Hà Giang. Kỷ yếu hội nghị khoa học toàn quốc về sinh thái và tài nguyên sinh vật lần thứ 7.
- Trọng Nghĩa (2018). Nông, lâm sản Hà Giang hướng tới an toàn thực phẩm. UBND T.P Hà Nội, Trung tâm xúc tiến đầu tư, thương mại, du lịch. Truy cập ngày 31.08.2022 tại <http://hpa.hanoi.gov.vn/trang-chu/ha-noi-voi-ca-nuoc/nong-lam-san-ha-giang-huong-toi-an-toan-thuc-pham->

[a7524#:~:text=V%E1%BB%9Bi%20v%E1%BB%8B%20tr%C3%AD%20%C4%91%E1%BB%8Ba%20%C3%BD,%C4%91en%2C%20b%C3%B2%20v%C3%A0ng.](#)

- Văn Phú (2022). Hà Giang: Phát triển các sản phẩm OCOP theo hướng hàng hoá. Công thông tin điện tử Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn. Truy cập ngày 31.08.2022 tại <https://www.mard.gov.vn/Pages/ha-giang-phat-trien-cac-san-pham-ocop-theo-huong-hang-hoa.aspx#:~:text=C%C3%B3%20th%E1%BB%83%20k%E1%BB%83%20%C4%91%E1%BA%BFn,Ng%C3%B4%20n%E1%BA%BFp%20n%C3%BAi%20%C4%91%C3%A1%20huy%E1%BB%87n>.
- Việt Tú (2022). Xây dựng làng văn hóa du lịch cộng đồng mang dấu ấn riêng. Báo điện tử Hà Giang. Truy cập ngày 30.8.2022 tại <http://baohagiang.vn/van-hoa/202202/xay-dung-lang-van-hoa-du-lich-cong-dong-mang-dau-an-rieng-6a70349/>.
- Vũ Tuấn Hưng (2019). Phát triển kinh tế du lịch gắn với dược liệu nhằm phát triển bền vững ở Hà Giang hiện nay. Tạp chí nghiên cứu kinh tế, Số 12, tr.82-91.
- Ủy ban dân tộc, (2007). Hà Giang vùng đất giàu tiềm năng du lịch. Báo điện tử Ủy ban dân tộc. Truy cập ngày 30.8.2022 tại <http://web.cema.gov.vn/modules.php?name=News&op=Print&mid=1068>.